

4. Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. Ю. С. Шемшученка]. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с.
5. Судові та правоохоронні органи України / [М. М. Ясинок, С. Г. Кузьменко, В. А. Кройтор та ін.] ; за заг. ред. М. М. Ясинка. – Суми : МакДен, 2008. – 280 с.
6. Вовк П. В. Захист прав, свобод та інтересів громадян в адміністративних судах першої інстанції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Вовк Павло В'ячеславович. – О., 2009. – 203 с.
7. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права : монографія / Ю. Г. Барабаш. – Х. : Право, 2008. – 220 с.
8. Юридический научно-практический словарь-справочник (основные термины и понятия) / [Скакун О. Ф., Бондаренко Д. А.] ; под общ. ред. О. Ф. Скакун. – Х. : Эспада, 2007. – 488 с.

Надійшла до редколегії 04.03.2011

**ГАСАНОВА А. К. СПОСОБЫ РЕШЕНИЯ ПРАВОВЫХ КОНФЛИКТОВ
В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ:
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СИСТЕМАТИЗАЦИИ**

Обоснованы научные подходы к определению способов разрешения правовых конфликтов в деятельности органов исполнительной власти. Определены два способа: судебный и внесудебный. Судебный способ разрешения правовых конфликтов является приоритетным и реализуется в процессуальной форме судебного административного процесса. Внесудебный способ представляет собой совокупность административных юрисдикционных внесудебных производств.

**GASANOVA A. METHODS OF DECISION OF LEGAL CONFLICTS IN ACTIVITY
OF ORGANS OF EXECUTIVE POWER: SOME QUESTIONS OF SYSTEMATIZATION**

The science approaches to defining of methods of solving of law conflicts in activity of executive authority are grounded. Two methods: judicial and non-judicial are defined. It is determined that judicial method is priority and realizing in procedural form of judicial administrative procedure. It is ascertained that non-judicial method is totality of administrative non-jurisdictional processes.

УДК 349.6

В. І. КНИШ,

*кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри адміністративного права
навчально-наукового інституту права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

**ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ
НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА
ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

Досліджено поняття адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень в галузі охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, проаналізовано її характерні ознаки. Наведено класифікацію адміністративних правопорушень у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Глибинні соціально-економічні перетворення в Україні потребують розуміння того, що збереження природних багатств країни стає вкрай важливою проблемою, від вирішення якої залежить доля теперішніх та майбутніх поколінь. Але, на жаль, нестабільне економічне становище нашої країни та існуючі в законодавстві проблеми створюють передумови для хижацького використання природних ресурсів. Таким чином, набуває

особливого значення охорона навколишнього природного середовища як одне з найважливіших завдань нашої держави, що полягає у здійсненні системи правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, запобігання та контроль за їх забрудненням, захисті від шкідливого антропогенного впливу та відтворенні первинного стану природного середовища.

Однак недостатність координації дій правоохоронних і природоохоронних органів та законодавчі прогалини у сфері охорони навколишнього природного середовища призводять до зростання як масштабів, так і спектру екологічних правопорушень.

Проблеми адміністративно-правового регулювання охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки розглядаються в працях таких учених, як В. І. Андрейцев, О. М. Бандурка, П. Д. Біленчук, І. П. Голосніченко, Є. В. Додін, О. М. Заржицький, Р. А. Калюжний, В. К. Колпаков, М. Й. Коржанський, В. І. Олефір, О. М. Ткаченко, Г. А. Хміль, Ю. С. Шемшученко тощо. Однак проблеми існуючих правопорушень у галузі охорони навколишнього природного середовища та адміністративної відповідальності, що настає за їх учинення, як на нас, досліджені недостатньо. Тому метою даної статті є виокремлення особливостей притягнення осіб до адміністративної відповідальності за вчинення цих видів правопорушень.

Передусім зазначимо, що поняття адміністративної відповідальності не має свого законодавчого закріплення, але є предметом наукових досліджень. Так, І. А. Беленчук вважає, що адміністративна відповідальність являє собою різновид юридичної відповідальності, наслідок невиконання чи неналежного виконання особою норм адміністративного законодавства, відбиття невідворотності реагування держави на адміністративні правопорушення (проступки) [1, с. 77]. В. К. Колпаков та О. В. Кузьменко, у свою чергу, під адміністративною відповідальністю розуміють примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [2, с. 252].

У той же час адміністративна відповідальність у галузі охорони навколишнього природного середовища та раціонального природокористування, за аналогією з наданим М. І. Малишко поняттям адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення [3, с. 126], на нашу думку, є видом юридичної відповідальності, яка передбачає заходи адміністративного впливу за протиправні й винні діяння, що порушують встановлений порядок використання природних ресурсів та

охорони навколишнього природного середовища (довкілля).

Відповідно до наданого визначення можна виділити ознаки адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального природокористування.

По-перше, адміністративна відповідальність за вказані правопорушення характеризується тим, що вона є засобом охорони встановленого державою правопорядку; є нормативно визначеною і полягає в застосуванні (реалізації) санкцій правових норм; є наслідком винного антигромадського, протиправного діяння; супроводжується державним і громадським осудом правопорушника і вчиненого ним діяння; пов'язана з примусом, з негативними для правопорушника наслідками (морального, матеріального, особистісного, організаційного характеру), який він зобов'язаний зазнати і фактично зазнає; реалізується у відповідних процесуальних формах [4]. Ці ознаки є характерними для всіх видів юридичної відповідальності.

По-друге, адміністративна відповідальність за вчинення правопорушень у сфері охорони навколишнього природного середовища має специфічні, притаманні лише цьому виду відповідальності ознаки. Передусім, саме вчинення адміністративного правопорушення у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, санкції за які визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), є підставою для настання адміністративної відповідальності.

Оскільки згідно з чинним законодавством адміністративним проступком (правопорушенням) вважається протиправна винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність, то адміністративне правопорушення в галузях охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, за аналогією з екологічним правопорушенням, можна розглядати як винну, протиправну дію (або бездіяльність), яка порушує встановлений порядок охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів, завдає шкоди здоров'ю людини та природі і за

яку законом передбачено адміністративну відповідальність [5, с. 192; 6, с. 262].

На нашу думку, всі адміністративні правопорушення в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів можна класифікувати залежно від об'єкта посягання на земельні, надрові, водні, лісові та рослинні, атмосферні правопорушення, правопорушення проти тваринного світу. До адміністративних земельних правопорушень належать: псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель (ст. 52 КУпАП); порушення правил використання земель (ст. 53 КУпАП), самовільне зайняття земельної ділянки (ст. 53¹ КУпАП); приховування або перекручування земельного кадастру (ст. 53² КУпАП); несвоєчасне повернення тимчасово займаних земель або неприведення їх у стан, придатний для використання за призначенням (ст. 54 КУпАП) тощо.

Надрові правопорушення охоплюють порушення вимог щодо охорони надр (ст. 57 КУпАП); порушення правил і вимог проведення робіт з геологічного вивчення надр (ст. 58 КУпАП). Водні правопорушення включають порушення правил охорони водних ресурсів (ст. 59 КУпАП); порушення вимог щодо охорони територіальних і внутрішніх морських вод від забруднення і засмічення (ст. 59¹ КУпАП); порушення правил водокористування (ст. 60 КУпАП) тощо.

До адміністративних лісових та рослинних правопорушень належать: порушення встановленого порядку використання лісосічного фонду, заготівлі і вивезення деревини, заготівлі живиці (ст. 64 КУпАП); незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур і молодняка (ст. 65 КУпАП); самовільне випалювання сухої рослинності або її залишків (ст. 77¹ КУпАП); порушення законодавства про захист рослин (ст. 83¹ КУпАП) тощо. Правопорушення, що посягають на тваринний світ – це порушення правил використання об'єктів тваринного світу (ст. 85 КУпАП); виготовлення та збут заборонених знарядь добування об'єктів тваринного або рослинного світу (ст. 85¹ КУпАП); порушення правил китобійного промислу (ст. 86 КУпАП) тощо.

До адміністративних атмосферних правопорушень можна віднести порушення порядку здійснення викиду забруднюючих речовин в атмосферу або вплив на неї фізичних та біологічних факторів (ст. 78 КУпАП); порушення

порядку здійснення діяльності спрямованої на штучні зміни стану атмосфери і атмосферних явищ (ст. 78¹ КУпАП); недодержання вимог щодо охорони атмосферного повітря при введенні в експлуатацію і експлуатації підприємств і споруд (ст. 79 КУпАП) тощо.

Наступною особливістю є застосування до винних адміністративних стягнень, які передбачені ст. 24 КУпАП та іншими законодавчими актами про адміністративну відповідальність. Адміністративні стягнення специфічні за змістом і відмінні від заходів кримінального покарання, дисциплінарного впливу, цивільної та майнової відповідальності. Адміністративні стягнення накладаються спеціально уповноваженими на те органами управління та посадовими особами з урахуванням їх компетенції й чітко визначених повноважень.

Органи (посадові особи), які мають право розглядати справи про адміністративні природоохоронні та природоресурсні правопорушення і накладати адміністративні стягнення, на нашу думку, включають Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Державну екологічну інспекцію України (ст. 242¹ КУпАП); Державний комітет України по земельних ресурсах (ст. 238¹ КУпАП) тощо (тобто спеціальні органи державного управління та контролю у галузях охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування) та органи (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у всіх галузях народного господарства. Їх перелік закріплений у ст. 213 КУпАП.

Крім того, особливістю адміністративної відповідальності полягає також у тому, що між правопорушником і органом (посадовою особою), яка накладає стягнення, відсутні службові відносини (наявність таких відносин характерна для дисциплінарної відповідальності). Посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням встановлених правил в галузях охорони порядку управління, державного і суспільного порядку, порядку охорони природи та здоров'я тощо. Стягнення на посадових осіб накладаються за умови, що забезпечення виконання зазначених правил входило в їх службові обов'язки.

Так, адміністративної відповідальності за природоохоронні й природоресурсові правопорушення: формується внаслідок поєднання

адміністративних та екологічних чинників у змісті таких правовідносин, а точніше, у наявності в них екологічного підґрунтя [7, с. 23]; обумовлюється в основному характером правопорушень, їх причинами, суб'єктами правопорушень і порядком застосування до них заходів впливу [8, с. 124].

Важливе місце в охороні навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів посідає профілактика вчинення адміністративних природоресурсових й природоохоронних правопорушень, про чітко не регламентована жодним нормативно-правовим актом України, у той час як значна кількість правопорушень у галузі охорони довкілля та раціонального природокористування виникає від незнання права населенням.

За умови забезпечення правової регламентації профілактичної діяльності з приводу вчинення адміністративних природоресурсних і природоохоронних правопорушень та обов'язкового звітування відповідальних органів за проведення профілактичної діяльності перед державою має істотно знизитися кількість вчинення досліджуваних правопорушень.

Таким чином, застосування адміністративної відповідальності забезпечує належну охорону навколишнього природного середовища і природних ресурсів; реалізацію прав громадян, підприємств, установ і організацій у досліджуваних галузях; сприяє неухильному виконанню природоохоронних обов'язків, запобіганню правопорушенням.

Список використаної літератури

1. Беленчук І. А. Адміністративне право України : навч. посіб. / І. А. Беленчук. – К. : А.С.К., 2004. – 176 с.
2. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
3. Малишко М. І. Екологічне право України : навч. посіб. / М. І. Малишко. – К. : Юрид. кн., 2001. – 392 с.
4. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 733 с.
5. Андрейцев В. І. Екологічне право : курс лекцій [навч. посіб. для юрид. ф-тів вузів] / В. І. Андрейцев. – К. : Вентурі, 1996. – 208 с.
6. Курило В. І. Адміністративні проступки в галузі охорони навколишнього середовища: правова природа, природні та соціальні наслідки / В. І. Курило // Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції (м. Київ, 26–27 травня 2005 р.) / за ред. В. М. Єрмоленка, В. І. Курила. – К. : Магістр ХХІ сторіччя, 2005. – С. 262–264.
7. Куян І. А. Адміністративна відповідальність за екологічні правопорушення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Куян Ірина Анатоліївна. – К., 2001. – 208 с.
8. Коваленко Л. П. Адміністративно-правові заходи охорони навколишнього природного середовища : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Коваленко Лариса Павлівна. – Х., 2003. – 196 с.

Надійшла до редколегії 04.03.2011

КНЫШ В. И. ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА СОВЕРШЕНИЕ ПРАВОНАРУШЕНИЙ В СФЕРЕ ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ ПРИРОДНОЙ СРЕДЫ И РАЦИОНАЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

Исследовано понятие административной ответственности за совершение правонарушений в сфере охраны окружающей природной среды и рационального использования природных ресурсов, проанализированы ее характерные признаки. Приведена классификация административных правонарушений в сфере охраны окружающей природной среды.

KNISH V. FEATURES OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR COMMITTING VIOLATIONS IN ENVIRONMENTAL PROTECTION AND NATURAL RESOURCES

The concept of administrative responsibility for the offenses in the field of environmental protection and rational use of natural resources is studied, its characteristic features are analyzed. The classification of administrative violations in environmental protection is given.